

ЎЗБЕКИСТОН ШАҲАРСОЗЛИГИДА АНЪАНАВИЙ МАҲАЛЛАЛАРНИНГ ТАМОЙИЛЛАРИНИ ҚЎЛЛАШ

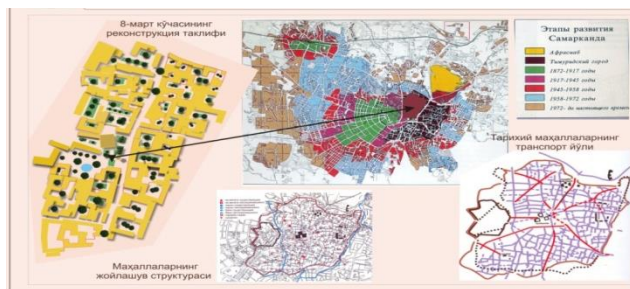
Маликов.У.Э-магистрант (СамДАҚИ).

Шубҳасиз ижтимоий ва тарбиявий вазифаларни ҳал этишда маҳалларнинг роли узлуксиз ошмоқда, аҳолиининг маънавий сиёсий жипслиги мустаҳкамланмоқда. Мана шу илмий масалаларни амалга оширишда Ўзбекистон тарихий шаҳарларининг миллий кадриятларимизнинг бешиги бўлган анъанавий маҳаллаларни ва уларнинг халқ уйлари ва марказларини сақлаш, қайта тиклаш замонавийлаштириш ва уларни келажак авлодга авайлаб, асраб етказиб бериш бу бугунги куннинг долзарб масалаларидир.

Бу борада, Президентимизнинг қатор фармонлари билан тарихий шаҳарларнинг тарихий -меъморий обидаларини ва мажмуаларини сақлаш ва қайта тиклаш ва таъмирлаш ишлари кенг қўламда олиб борилмоқда. Айниқса Тошкент, Самарқанд, Бухоро, Хива, Қўқон ва бошқа тарихий шаҳарларда олиб борилаётган кенг қамровли ишлар бунга яққол мисолдир.

Ҳозирги кунда Самарқанд шаҳри жаҳон цивилизациясининг бешикларидан бири сифатида бутунжаҳон унга кўз тутмоқда. Бу бугунги куннинг олиб борилаётган туризмни ривожлантириш соҳасидаги амалий масалага бориб тақалади.[1]

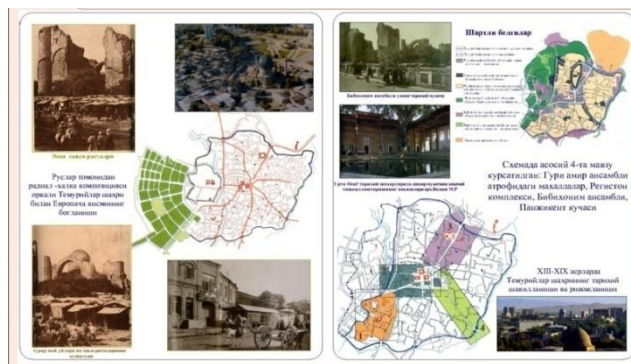
Тарихий шаҳарлар шароитида анъанавий маҳаллалар тизими уларнинг ҳажмий режавий тузилмаси ва шаҳарсозлик қонуниятлари тамойилларини тадқиқ этиш. Республикамиз ва жаҳон мамлакатларида тарихий шаҳарлар марказларини қайта тиклаш, сақлаш ва ривожлантириш тажрибаларини ўрганиш ва таҳлил қилиш усулларида унумли фойдаланиб муаммоларини ўрганиш ва илмий асосланган таҳлиллар асосида анъанавий маҳаллаларнинг тамойилларини

қўлланилиши. Чунки юртимизга келган меҳмонлар бизнинг маданиятимизга, урф одатларимизга, санъатимизга ва тарихий шаҳарларимизга катта қизиқиш билан қарашади.

Тарихий обидаларимиз атрофдаги маҳаллаларимиз бузилиб янги шаҳар қурилиши режавий-компазицион тузилишини бузилишига олиб келади. Тарихий шаҳарларимиз атрофдаги маҳаллалар орасидан кескин ўтган замонавий йўллар эса шаҳарнинг анъанавий кўринишини бузиб юборди. Маҳаллаларда эса ҳамиша тинч осойишта ўзига хос мўжаз муҳит бўлиши керак. Шу билан бирга катта транспорт йўллари тарихий шаҳарларни четлаб ўтиши мақсадга мувофиқдир. [2]

Айниқса анъанавий халқ уйлари, маҳаллаларни сақлаш ва қайта тиклаш бу нафакат кадриятларимизни тиклаш ва сақлаш, бунинг асосида эса шу тарихий маҳаллаларнинг нуфузини кўтариш ва унда истиқомат қилаётган аҳолининг турар жой шароитини яхшилаш, сув таъминоти, канализация, иссиқ сув, электр энергияси билан таъминлашдан иборат. Булардан ташқари турар жой муаммосини ҳал қилиш, аҳолининг иш билан таъминлаш каби бир қанча ҳаётий муҳим ижтимоий муаммоларни бир-бирига боғлиқ ҳолда ҳал этилмоғи лозим. Бундан ташқари анъанавий халқ уйлари, маҳаллалар ва уларнинг марказлари қайта тиклаш билан бир каторда ҳунармандчиликни тиклаш ва ривожлантириш ҳамда маданий-маъиший хизмат кўрсатиш объектларини жойлаштиришни комплекс олиб бориш ҳамда тарихий шаҳарларимиз асосида замонавий шаҳарларни ривожлантириш бугунги куннинг долзарб масалаларидир.[3]

Хозирги кунда, анъанавий халқ уйлари, маҳаллалар ва тарихий шаҳарларни қайта тиклаш, сақлаш ва замонавийлаштириш мақсадларда фойдаланиш бўйича ЎЗЛИТИ шаҳарсозлик, ЎЗНИИПИ реставрация, Хамза номидаги

Республика Санъатшунослик институти, Тошкент ТошБОШПЛАН лойиха институти, ТАҚИ ва СамДАҚИ факультетларининг олимлари шуғулланмоқдалар. Тарихий шаҳарлар ва уларнинг анъанавий халқ уйлари ва марказларини қайта тиклаш ва барқарор ривожлантиришни шаҳарсозликнинг яхлит тизимда қаралиб, уларни қайта тиклаш, маданий меъросни ўзлаштиришнинг илғор тамойилларини аниқлаш ва ишлаб чиқиш улар асосида маҳаллаларни қайта тиклаш, замонавийлаштириш, фойдаланиш ва ташкиллаштириш таклифларини ишлаб чиқилмоқда. Ўтказилган тадқиқотлар шуни кўрсатадики ушбу муаммони илмий-лойиҳавий ҳал этишда қуйидаги тамойиллардан фойдаланиш мақсадга мувофиқлиги илмий жиҳатдан исботланган.

- Тарихий шаҳарларда маҳалларнинг пайдо бўлиши ва ривожланиши;
- Тарихий шаҳарларнинг анъанавий халқ уйларнинг архитектуравий-режавий ва ҳажмий-фазовий тизимини тадқиқ этиш;
- Шаҳарларнинг тарихий қисмидаги анъанавий халқ уйлари ва маҳаллалар қурилиши тажрибасини урганиш;
- Маданий меъросларни сақлаш ва фойдаланиш бўйича жаҳон тажрибасини ўрганиш;

- Маҳаллалар ва уларнинг анъанавий халқ уйларни қайта тиклаш, сақлаш, ривожлантириш, ва фойдаланиш тамойилларини ишлаб чиқиш;
- Маҳаллалар ижтимоий инфраструктурасини ўрганиш ва ишлаб чиқиш;

Тарихий шаҳарлар ва уларнинг анъанавий халқ уйлари ва марказларни қайта тиклаш ва барқарор ривожлантиришни шаҳарсозликнинг яхлит тизимда қаралиб, уларни қайта тиклаш, маданий меъросни ўзлаштиришнинг илғор тамойилларини аниклаш ва ишлаб чиқиш улар асосида маҳаллаларни қайта тиклаш, замонавийлаштириш, фойдаланиш ва ташкиллаштириш таклифларини ишлаб чиқиш.

Ишнинг илмий янгилиги, шундан иборатки, унда илк бор Самарқанд эски шаҳар қисмидаги турар жойларнинг ва уннинг марказларини ҳажмий – фазовий композициявий шаклланиш ва ривожлантириш тамойиллари ишлаб чиқилади. Ишлаб чиқилган “назария модели” тадқиқот ва таҳлил асосида ўтказилган биринчи иш ҳисобланиб, тарихий муҳит билан боғлиқ бўлган маданий-меъморий меъросимимзни сақлаб қолишга ва замонавийлаштиришга имкон яратади ва келажак авлодга етказиб беришни таъминлайди.

Ишнинг илмий назариясига таяниб Самарқанд шаҳрининг тарихий қисмида жойлашган Регистон ансамбли ҳамда бибиҳоним мадрасасини маҳаллалараро бирлаштирувчи 8-март кўчасини ҳажмий-фазовий тузилмасини ва ижтимоий инфраструктурасини замонавийлаштиришга қаратилган. Темурийлар давридан бизга мерос бўлиб келаётган бу тарихий обидаларни атрофидаги маҳаллалар билан боғлаш тамойиллари ишлаб чиқилди ва таҳлил қилинди.

